

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 177/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta

Pyydettyä lausuntona lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta, HE 177/2022 vp, Väestöliitto ry lausuu kunnioittaen seuraavaa:

Esityksen tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen varhaiskasvatuksessa. Esityksessä ehdotetaan, että

- tasa-arvosuunnittelulivoite laajentuu oppilaitosten lisäksi koskemaan myös varhaiskasvatusta;
- sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyä koskevat säännökset laajennettaisiin koskemaan myös varhaiskasvatusta.

Esitys sisältää arviot vaikutuksista viranomaisten toimintaan sekä suunnittelun muut taloudelliset ja sukupuoli- ja lapsivaikutukset.

Muutos liittyy hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan säädetään velvoittavista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista myös varhaiskasvatuksessa. Esityksen valmisteluvastuu on ollut sosiaali- ja terveysministeriöllä, ja muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2023.

Oikeusministeriön valmistelemasta yhdenvertaisuuslain (1325/2014) osittaisuudistuksesta on annettu hallituksen esitys HE 148/2022 vp. Esityksen mukaan vastaavasti yhdenvertaisuussuunnittelu ja yhdenvertaisuuden edistäminen koskisi jatkossa varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja palveluntuottajan ja koulutuksen järjestäjän vastuuta puuttua tiedossaan olevaan häirintään selkeytettäisiin. Myös yhdenvertaisuuslain uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2023.

Kannatamme tasa-arvotyön laajennuksia varhaiskasvatukseen ja lasten osallisuutta

Väestöliitto ry kiittää työstä, jota tasa-arvolain päivittämiseksi on tehty. Kannatamme tasa-arvosuunnittelulivoitteen sekä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyä koskevien säännösten soveltamista varhaiskasvatukseen.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) sisältää koulutuksen ja opetuksen osalta yleisen tasa-arvon edistämislivoitteen sekä tasa-arvosuunnitelman laatimislivoitteen.

Varhaiskasvatusta koskeva esitys täydentää voimassa olevaa tasa-arvosuunnittelun järjestelmää

hyvin siten, että suunnitelmallinen tasa-arvotyö aloitettaisiin jatkossa jo varhaiskasvatuksessa alle kouluikäisten lasten kohdalla.

Esityksessä on otettu huomioon lasten oikeus saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Tasa-arvosuunnitteluvuorokauden toteuttamisessa ja tasa-arvosuunnitelman sisällössä tulee ehdottomasti kiinnittää huomiota lasten osallisuuteen. Lisäksi lapsille tulee varata mahdollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen heidän ikänsä ja kehitysvaiheensa huomioon ottaen.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden saaminen läpileikkaavasti varhaiskasvatuksen arkeen vaatii muutosta ammattilaisten, vanhempien ja lapselle muiden läheisten aikuisten asenteissa, samoin arkisissa käytännöissä ja käsitteiden käytössä niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa. On tärkeää karsia luokitteluja ja erotteluja lasten tai heidän perheidensä välillä. Tämä koskee myös sukupuolen määrittelyjä. Erilaiset leimat ja luokittelut yleensä lisäävät eroja enemmän kuin tuottavat tasa-arvoa ihmisten kesken.

Tasa-arvosuunnittelussa kiinnitetään esityksen mukaan huomiota myös huoltajien kohtaamiseen. Tämä on kannatettavaa. Huoltajien kohtaamisessa on tärkeää paitsi lapsen tasa-arvon näkökulma, myös huoltajien itsensä kohtaaminen arvostavasti ja syrjimättömästi riippumatta kunkin sukupuolesta tai henkilökohtaisista taustoista tai ominaisuuksista.

Eri sukupuolet huomioitava ja jatkossa koottava kaikki syrjintäperusteet yhteen lakiin

Lain kuulemisen yhteydessä keväällä 2022 oli kritisoitu sitä, että ehdotetussa 5 §:n muutoksessa viitattaisiin edelleen tyttöihin ja poikiin. Katsottiin, että siinä tulisi viitata *kaikkiin sukupuoliin*. Viittausta kaikkiin sukupuoliin ei kuitenkaan ole nyt ehdotettu sisällytettäväksi 5 §:ään. Tätä on perusteltu sillä, että sukupuolen moninaisuus tulee pykälässä otetuksi huomioon tasa-arvolain systematiikan mukaisesti lain 6 c §:n kautta. Tasa-arvolain 6 c §:ssä ehdotetaan säädettäväksi sukupuoli-identiteettiä ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyä myös varhaiskasvatuksessa.

Edellä käsitelty tema liittyy laajemmin koko **lain nimen ja määrittelyn nykyaikaistamiseen**. Lain nimeen ja määrittelyyn pitäisi selkeästi sisällyttää eri sukupuolet. Väestöliitto ehdottaa, että lain nimi muutetaan muotoon: *Laki sukupuolten tasa-arvosta*. Vastaavasti sukupuolten moninaisuus tulee huomioida ja sisällyttää myös tasa-arvon toteuttamista koskevassa 5 §:n 1 momentissa. Siinä tulisi viitata kaikkiin sukupuoliin tai vaihtoehtoisesti tyttöihin, poikiin ja muihin.

Pitemmälle menevänä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä koskevana ehdotuksena Väestöliitto on jo aiemmin esittänyt, että **tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki yhdistettäisiin yhdeksi kokonaisuudeksi**. Tällöin yksi laki ohjaisi yhdenvertaisuuden, sukupuolten tasa-arvon ja syrjimättömyyden suunnittelua, arviointia ja valvontaa ja yksi laki kattaisi myös moniperustaisen syrjinnän tilanteet. Käytäntöjen yhtenäistäminen myös selkeyttäisi ja helpottaisi lain käytännön soveltamista ja voisi pitkällä ajalla tehostaa tavoitteiden saavuttamista.

Velvoitteissa huomioitava varhaiskasvatuksen käytettävissä olevat resurssit

Varhaiskasvatuksessa koetaan monin paikoin henkilöstöpulaa ja työkuormitusta ja henkilöstön jaksamisesta ja hyvinvoinnista ilmenee vakavia haasteita. Uusien, varhaiskasvatusta kehittävienkin velvoitteiden lisäämisessä on sovellettava erityistä harkintaa. Tämän vuoksi Väestöliitto pitää muutoksen toteutusvaihtoehtona myös sitä, että ainakin ensi vaiheessa varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitelman tekeminen olisi kunnan vastuulla. Näin uudistus ei lisäisi varhaiskasvatuksen opettajien ja muun henkilöstön työtaakkaa, joka on jo nyt varsin suuri.

Nykymuodossaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sukupuolisensitiivisyys ja tasa-arvo ovat jo hyvin esillä. Tosin siitä puuttuvat tarkemmat soveltavat käytänteet. Varhaiskasvatuksen henkilöstö voisi soveltaa kuntien tasa-arvosuunnitelmaa, joka olisi jo valmiiksi tehty

käytännönläheiseksi lapsiryhmiä varten. Varhaiskasvatuksen henkilöstö kirjaisi omiin ryhmävasuihinsa käytännön toimenpiteet aiheeseen liittyen oman ryhmänsä näkökulmasta, ilman laajojen toimeenpanosuunnitelmien velvoitetta.

Uudistuksen tavoitteiden toteutuminen vaatii koulutusta

Väestöliitto painottaa sitä, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskoulutus tulee liittää osaksi varhaiskasvatuksen eri ammattiryhmien koulutusta ja myös täydennyskoulutusta. Olemme Väestöliitossa oman toimintamme yhteydessä havainneet, että mm. varhaiskasvatuksen henkilöstöpula johtaa siihen, että jotkut kunnat eivät lähetä henkilöstöään työaikana täydennyskoulutuksiin, vaikka ne olisivat maksuttomiakin. Myös henkilöstön koulutuksen ja jatkuvan oppimisen näkökulmasta varhaiskasvatuksen resurssiongelmien ratkaiseminen on tärkeää ja kiireellistä.

Ehdotus hallituksen huomion kiinnittämiseksi varhaiskasvatusoikeuden yhdenvertaiseen toteutumiseen

Väestöliitto esittää, että valiokunta uusien säännösten toimeenpanon näkökulmasta kiinnittäisi vakavaa huomiota laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamista vaikeuttaviin ongelmiin ja edellyttäisi hallitukselta suunnitelmaa tilanteen korjaamiseksi ja lasten varhaiskasvatusoikeuden yhdenvertaiseksi toteuttamiseksi.

Helsinki, 26.9.2022

Väestöliitto ry

Eija Koivuranta
toimitusjohtaja